

de tabaksindustrie – een bedrijfstak die belangrijker werd naarmate de rantsoenen inkrompen, de materiële druk zwaarder en het leven moeilijker werd. De honger naar sigaretten werd toen nog groter dan de honger naar voedsel.

★

Van de voorraad ruwe tabak, 30 000 ton, die de regering opgebouwd had, werd in de zomer van '40 12 000 ton door de Duitsers gevorderd. Er werd toen vastgesteld dat de bezetter voortaan twee-vijfde van de totale Nederlandse productie zou krijgen. Dat betekende dat de Nederlandse consument het in de tweede helft van '40, vergeleken met de tweede helft van '39, stellen moest met een vijfde minder sigaretten en een derde minder tabak. Rookartikelen werden aanvankelijk niet gerantsoeneerd – ze waren alleen maar moeilijker te krijgen. Die moeilijkheden namen toe. In plaats van uit Nederlands-Indië en de Verenigde Staten werd ruwe tabak ingevoerd uit Frankrijk, Italië, de Balkanlanden en in '43 ook uit de Oekraïne, maar die invoer was veel te gering om de productie op peil te houden. Werd in '40 nog 25 000 ton ruwe tabak verwerkt, in '41 was dat nog maar 8 000 ton, in '42 (iets meer invoer) steeg dat tot 11 000, in '43 daalde het tot 6 000. Gelijk gezegd: in de zomer van '40 was vastgesteld dat de Duitsers twee-vijfde van de Nederlandse productie aan rookartikelen zouden krijgen, maar toen de industrie zoveel minder ging voortbrengen, verlaagden zij hun eisen tot ca. één-vijfde. Een en ander betekende dat de detaillisten in rookartikelen, vergeleken met '39, eind '41 nog maar een derde van de sigaren en ruim de helft van de sigaretten ontvingen.

Rookartikelen werden verkocht door ca. twintigduizend sigarenwinkeliers, door ruim twintigduizend winkeliers die ook andere artikelen verkochten en voorts in een kleine twintigduizend café's, restaurants en hotels. In de loop van '41 ontwikkelde zich een levendige zwarte handel, vooral van de kant van de sigarenwinkeliers die hun omzet drastisch zagen dalen. In april '42 werd de distributie ingevoerd (tegelijk met die van versnaperingen) waarbij mannelijke personen van achttien jaar en ouder en vrouwelijke van vijf-en-twintig jaar en ouder (merkwaaardige discriminatie!) konden kiezen tussen een z.g. versnaperingen- en een z.g. rokerskaart. Bijna drie miljoen mannen en ruim één miljoen driehonderdduizend vrouwen kozen de rokerskaart. Veel rookartikelen konden zij daar nadien niet op krijgen. Van de productie ging nu ca. een kwart naar de *Wehrmacht* toe en het Centraal Distributiekantoor moest bovendien regelmatig contingenten afstaan aan het *Reichskommissariat*, de *Rüstungsinspektion*, de NSB, het rijks-